

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องผลของการจัดสภาพแวดล้อมในศูนย์เล่นสมมติที่ส่งเสริมความสนใจในการอ่านและเขียนของเด็กวัยอนุบาล ผู้วิจัยขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อต่อไปนี้

1. ความสนใจในการอ่านและเขียน
ความหมายและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ
การอ่านและความสนใจในการอ่าน
การเขียนและความสนใจในการเขียน
2. การจัดสภาพแวดล้อม
ความหมายของการจัดสภาพแวดล้อม
การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการอ่านและเขียน
3. ศูนย์การเรียนรู้
ความหมายของศูนย์การเรียนรู้
ประเภทของศูนย์การเรียนรู้
การจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้
บทบาทของครู
4. การเล่น
ความหมายของการเล่น
พฤติกรรมการเล่นของเด็ก
ลำดับขั้นพัฒนาการทางการเล่น
การเล่นบทบาทสมมติ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
งานวิจัยในประเทศ
งานวิจัยในต่างประเทศ

ความสนใจในการอ่านและเขียน

1. ความหมายและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ

นักการศึกษาหลายท่านได้นิยามความหมายของความสนใจไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

กู๊ด (Good, 1973) ได้กล่าวว่า ความสนใจเป็นความรู้สึกชอบที่บุคคลแสดงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งความรู้สึกนี้อาจจะมีถาวรหรือชั่วขณะหนึ่งขึ้นอยู่กับความอยากหรืออยากเห็น โดยมีอิทธิพลจากประสบการณ์ของบุคคลนั่นเอง

เจเกอร์ และคลิฟฟอร์ด (Jager and Cliffort, 1974) ได้กล่าวถึงความสนใจว่าเป็นความโน้มเอียงที่จะเอาใจใส่ต่อกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเวลานาน หมกมุ่น และพากเพียรที่จะกระทำกิจกรรมนั้นอยู่เรื่อยๆ

วัชร ทรัพย์มี (2520) ได้ให้ความหมายว่า ความสนใจ คือ ความรู้สึกที่จดจ่ออยากรู้ อยากเห็นอยากกระทำในสิ่งที่ตนสนใจนั้น ความสนใจเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนหรือการทำงาน

จากความหมายของ คำว่า ความสนใจ ที่นักการศึกษาได้ให้ไว้พอจะสรุปได้ว่า ความสนใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือพอใจที่จะกระทำกิจกรรมและสิ่งต่าง ๆ อย่างเอาใจใส่เป็นเวลานาน และพยายามจะกระทำกิจกรรมนั้นอยู่เสมอ ๆ

ความสนใจจะเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ เช่น เกิดจากการเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ เกิดจากแรงจูงใจของสิ่งเร้าที่เป็นสิ่งแปลกใหม่ทำให้เด็กตื่นเต้น เป็นสิ่งสัมพันธ์กับชีวิตจริง และสิ่งแวดล้อมอีกทั้งเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความฉันทหรือความต้องการของเด็ก (ประสาร ทัพย์ชารา, 2521) และความสนใจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอน การได้ทราบถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ ย่อมเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนที่จะจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน สุชา จันท์ธอม และสุรางค์ จันท์ธอม (2518) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจดังนี้

- 1) ความสนใจเกิดขึ้นจากความพร้อม ความต้องการและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม
- 2) ความสนใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะ คนทุกคนไม่จำเป็นต้องมีความสนใจในเรื่องเดียวกันและในระยะเวลาเดียวกัน

- 3) ความสนใจนั้นมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับสุขภาพของร่างกาย บุคคลจะสนใจสิ่งใดระชะสั้นหรือยาว ย่อมขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของร่างกาย
 - 4) ความสนใจเฉพาะอย่างนั้นอาจจะเปลี่ยนไปตามวัยและเวลาของแต่ละบุคคล แต่แบบแผนของความสนใจค่อนข้างคงที่ ทำให้วัดความสนใจในอนาคตของคนได้
 - 5) ความสนใจมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับสภาพทางจิตใจและเชาวน์ปัญญา บุคคลที่มีเชาวน์ปัญญาต่ำจะสนใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่มากอย่าง และไม่สลับซับซ้อนนัก ผิดกับบุคคลที่มีเชาวน์ปัญญาสูงมักจะสนใจหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกันและเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน
 - 6) ความสนใจมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับรากฐานทางประสบการณ์ บุคคลหนึ่งบุคคลใดสนใจเรื่องใดจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องนั้นพอสมควร ถ้าขาดประสบการณ์บุคคลนั้นอาจไม่สนใจ เพียงแต่อยากรู้อยากเห็นชั่วคราวแล้วก็เลิกสนใจไป
- จะเห็นได้ว่าความสนใจมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน และมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ หลายด้าน เช่น ความพร้อม อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม สุขภาพร่างกาย จิตใจ เชาวน์ปัญญา รวมทั้งรากฐานทางประสบการณ์ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนครูควรคำนึงถึง ความสนใจของนักเรียน ใช้วิธีการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยทำให้เกิดความสนใจ มีความสนใจจนสามารถผลิตผลิตไม่เบื่อหน่ายในการเรียน

2. การอ่านและความสนใจในการอ่าน

2.1 ความหมายของการอ่าน

นักการศึกษา หลายท่านได้กล่าวถึง ความหมายของการอ่าน ไว้ดังต่อไปนี้
กิตติชาติ บุญชื้อ (2520) กล่าวว่า การอ่านเป็นทักษะภาครับ อันนำไปสู่ความคิดเช่นเดียวกับการฟัง การอ่านเป็นเสมือนกุญแจวิเศษที่จะนำไปสู่ความกระจ่างในปัญหานั้นๆ ปรากฏ และในแง่จิตวิทยาก็ถือว่า การอ่านเป็นทักษะที่ต้องใช้กระบวนการอันซับซ้อน ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ที่ใช้แทนความหมายของภาษาพูดเพื่อให้อ่านเข้าใจความคิดของผู้เขียน

บันลือ พงกษะวัน (2522) กล่าวว่า การอ่านเป็นการแปลตัวอักษร (สัญลักษณ์) ออกมาเป็นคำพูด (เสียง) และมีความหมายที่จะใช้สื่อความคิดระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน (ผู้ฟัง) ซึ่งบางครั้งไม่จำเป็นต้องออกเสียงก็เข้าใจความหมายกันได้

ปรีมวดี ประยูรศุข (2525) กล่าวว่า การอ่าน เป็นกระบวนการใช้สมอง รับรู้และแปลตัวอักษรหรือสัญลักษณ์อื่น ๆ ออกมาเป็นความหมายติดต่อกันระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน

ดีเช็น (Dechant, 1964) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า เป็นกระบวนการ ของความรู้สึก การสังเกต การตอบสนองต่อสิ่งเร้าและการติดต่อสื่อสาร ซึ่งการติดต่อสื่อสารจะ เกิดขึ้นเมื่อผู้อ่านความหมายจากสิ่งที่อ่านได้

การอ่านจึงเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนมีความหมายหลายด้าน และมีความ สัมพันธ์กันทั้งในด้านประสาทสัมผัส การตอบสนอง การเรียนรู้และการติดต่อสื่อสาร

การเรียนรู้การอ่านเกิดขึ้นตั้งแต่ในระยะแรกของชีวิต ก่อนที่เด็กจะเข้ามาเรียน ในโรงเรียน ซึ่งการเรียนรู้การอ่านมีความสัมพันธ์กับทักษะในการสื่อสาร เด็กมักการเล่าเรื่องราว พูดคุยกับบุคคลในครอบครัวเกี่ยวกับภาพที่เขาพบเห็น หรือจากการเห็นหนังสือ หรือสิ่งพิมพ์ในโอกาส ต่าง ๆ ทักษะในการอ่านจะเกิดขึ้นจากความต้องการในการอ่านและการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ในสังคม (Teale and Sulzby, 1989)

เมื่อเด็กเข้ามาเรียนในโรงเรียน ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดประสบการณ์ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน และรู้สึกว่าประสบความสำเร็จโดยเฉพาะในด้านการอ่าน ซึ่งมีลำดับขั้นในการอ่านดังนี้

1) ขั้นเริ่ม คือ ขั้นที่เด็กเริ่มเข้ามาเรียนเป็นช่วงเวลาแห่งการเตรียมพร้อมของเด็ก เป็นการเริ่มต้นประสบการณ์ใหม่ ครูจะต้องทราบแนวในการฝึกความพร้อมให้เด็กก่อน เช่น ฝึกประสาทหู ด้วยการหัดจำแนกเสียง สังเกตที่มาและการเกิดของเสียง วิธ้ออกของเสียง พยัญชนะและสระ ฝึกประสาทตา ด้วยการหัดจำแนกภาพที่ได้เห็น สังเกตรายละเอียดของภาพ ทิศทาง ระยะ ความเหมือนความแตกต่างของรูปอักษร ฝึกการออกเสียงในลักษณะต่าง ๆ เช่น เสียงสระ พยัญชนะ ทั้งพยัญชนะต้นและตัวสะกด หัดพูดคำควบกล้ำ คำสัมผัสคล้องจอง ร้องเพลงในทำนองและ จังหวะต่าง ๆ ในขั้นเริ่มนี้ ผู้ฝึกควรสังเกตและบันทึกพัฒนาการของเด็กไว้ด้วย เพื่อช่วยเหลือและ เสริมให้ถูกต้อง

2) ขั้นเรียน เป็นขั้นที่เด็กพร้อม และมีความต้องการที่จะอ่าน เพราะ เด็กเริ่มสังเกตความแตกต่างของรูปอักษรได้มากขึ้น การจัดการเรียนการสอนในช่วงนี้ จึงควร

มุ่งเข้าสู่เนื้อหาและหลักโดยเร็ว บทเรียนในช่วงนี้ควรแทรกความสนุกสนานมีชีวิตชีวา และมีความน่าสนใจอยู่เป็นระยะ ๆ

3) ขั้นรู้คิด เป็นขั้นที่เด็กจะมีพัฒนาการทางการอ่านสูงมากแล้ว เด็กอ่านได้คล่องและสะกดได้ถูกและสนใจการอ่านเต็มที่ คงต้องหาทางช่วยให้เขาได้พัฒนาสมรรถภาพในด้านนี้ให้มากที่สุด คือให้อ่านได้ดีขึ้น ให้รักและสนใจการอ่านมากขึ้นด้วย (กิตติชาติ บุญชื้อ, 2520)

การได้ทราบถึงขั้นตอนทั้ง 3 ลำดับในการอ่านของเด็กนี้ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับจะนำไปใช้ในการสอนอ่าน ทั้งนี้เพราะครูผู้สอนสามารถพิจารณาจากขั้นตอนในการอ่านของเด็ก แล้วจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง ส่งเสริมการอ่านแต่ละขั้นตอนนั้น ๆ ได้ แต่เด็กจะอ่านได้ดีก็ต่อเมื่อได้ผ่านกระบวนการเติบโต และกระบวนการเรียนรู้มาแล้วเป็นเวลานานพอสมควร การอ่านเป็นกิจกรรมที่สลับซับซ้อนยิ่งกว่าการเดินทางหลายเท่า ต้องการทั้งพัฒนาการทางร่างกาย ทางสมอง และการเรียนรู้ประกอบกัน เด็กจะเรียนอ่านได้ดีเมื่อเด็กมีความพร้อมโดยมีสิ่งต่าง ๆ ประกอบกันอย่างเหมาะสมได้แก่ อายุ ความสามารถทั่วไป การรับรู้ทางสายตาและการเห็น สุขภาพ วุฒิภาวะความเข้าใจ ความสามารถในการพูด อารมณ์ ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสังคม และความสนใจในการอ่าน (Harris, 1959)

2.2 ความสนใจในการอ่าน

ความสนใจเป็นรากฐานสำคัญ ที่ทำให้คนเราตั้งใจต่อการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เป็นผลทำให้บุคคลสามารถประกอบกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าสามารถสร้างความสนใจให้เกิดกับเด็กอย่างได้ผล ก็จะทำให้เด็กตั้งใจฝึกทักษะนั้น ๆ อย่างจริงจัง (วรณี โสภมประยูร, 2534)

การที่จะชักจูงให้เด็กสนใจหนังสือเริ่มตั้งแต่เกิดความรู้สึก อยากหยิบดู อยากอ่านจนกระทั่งเกิดความไว้วางใจเห็นหนังสือเป็นเพื่อนที่จะหันเข้าหาได้ทั้งในยามทุกข์ และยามสุข และมีนิสัยรักการอ่านไปตลอดชีวิต จะต้องเริ่มจากการที่ผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่หรือครู ควรศึกษาถึงความสนใจในการอ่านของเด็ก (รัญจวน อินทรกำแหง, 2517) ซึ่งในการพิจารณาว่าเด็กมีความสนใจและมีนิสัยรักการอ่านหรือไม่นั้น ทิศนา แหม่มณี และคณะ (2536) ได้กล่าวถึงตัวบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นความพร้อมในการอ่าน ด้านนิสัยรักการอ่าน ได้แก่

- 1) ขอให้ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้ฟัง
- 2) อ่านหนังสือกับผู้ใหญ่ได้นานพอเหมาะกับวัย
- 3) เปิดหนังสือดูตามลำพัง
- 4) เปิดหนังสือและเล่าเรื่องให้เพื่อนฟัง
- 5) เลือกหนังสือให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง
- 6) พูดคุยแสดงความคิดเห็นต่อภาพ สัญลักษณ์หรือตัวหนังสือในขณะที่ผู้ใหญ่ถาม
- 7) พูดคุยแสดงความคิดเห็นต่อภาพ สัญลักษณ์หรือตัวหนังสือในขณะที่อ่าน

โดยผู้ใหญ่ไม่ต้องถาม

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อความสนใจในการอ่านเด็กปฐมวัย ได้แก่ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากกิจกรรมการอ่านในชีวิตประจำวันและจากสภาพแวดล้อม (Harris and Smith, 1980) ซึ่งสอดคล้องกับสัทธา ชุมเกตุ (2522) ที่กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมทางบ้าน เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือญาติพี่น้องในบ้าน ถ้าเอาใจใส่ดูแลในด้านการอ่าน จะทำให้เด็กมีสมรรถภาพสูงในการอ่าน และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวก็มีผลเช่นกัน คือถ้าพ่อแม่มีเงินซื้อหนังสือให้อ่านได้ตามความสนใจเด็กจะมีโอกาสอ่านได้มากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวซึ่งฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี และเพื่อนบ้านใกล้เคียงก็มีผลทำให้เด็กอ่านหนังสือต่างกัน เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมซึ่งเพื่อนบ้านไม่รักการอ่าน เอาแต่เล่นสนุกหรือเกเรหรืออยู่ในแหล่งสลัมเพื่อนบ้านทะเลาะกันเข้าเียนเด็กจะเห็นตัวอย่างที่ไม่ดี ทำให้อ่านหนังสือแตกต่างกับเด็กซึ่งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี นอกจากนี้ ครูก็มีความสำคัญสำหรับเด็ก ถ้าครูเอาใจใส่เด็กช่วยแนะแนวการอ่านเด็กจะรักการอ่าน และมีสมรรถภาพในการอ่านสูง

การเริ่มเรียนอ่านนั้นควรจะต้องเริ่มจากความสนใจของเด็ก แต่ความสนใจในการอ่านนั้นมิได้เกิดจากเด็กเพียงส่วนเดียว หากเกิดจากการกระตุ้นของครูโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดมุมหนังสือในชั้นเรียน จัดทำป้ายประกาศให้เป็นที่สนใจของเด็ก เปลี่ยนเนื้อหา และข้อความให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้เรื่องราวมีความเหมาะสมกับประสบการณ์ของเด็ก ครูควรจัดทำแผนภูมิประสบการณ์ให้เด็กได้อ่าน (ประเทิน มหาจันทร์, 2523) การสอนอ่านไม่ควรเน้นวิธีการสอนโดยตรงหรือติดอยู่กับการใช้หนังสือเรียน ครูควรจำไว้เสมอว่าการสอนอ่านโดยมีรูปแบบ (Formal Reading Instruction) จะไม่ทำให้เด็กอ่านเก่งหรืออ่านได้เร็ว กิจกรรมที่เด็ก

สนใจจะเป็นแนวทางที่จะสอนเด็กให้อ่าน เช่น การแสดง การเล่านิทาน การเขียน การสนทนากับครูและเพื่อน และการศึกษาออกสถานที่ เหล่านี้เป็นกระบวนการธรรมชาติที่จะช่วยเสริมการอ่าน (हररषष ढलवलषष, 2535)

จะเห็นได้ว่า ในการสอนอ่านควรจะต้องเริ่มจากการสร้างความสนใจให้เด็กมีความสนใจและรักในการอ่าน โดยครูจะต้องจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้มีประสบการณ์ในการอ่านที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้เด็กสามารถพัฒนาการอ่านไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การเขียนและความสนใจในการเขียน

3.1 ความหมายของการเขียน

ฟรีแมน (Freeman, 1960) กล่าวถึง การเขียนว่า เป็นทักษะที่ลึกซึ้งกว่าทักษะอื่น ๆ กล่าวคือ การเขียน เป็นเรื่องของการติดต่อเชื่อมความสัมพันธ์ และยังเป็นสื่อของการแสดงออกซึ่งความหมายต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เอง การเขียนจึงมีความสำคัญเป็นพิเศษ เมื่อเปรียบเทียบกับทักษะทางภาษาอื่น 3 ด้าน หากนักเรียนรู้และเข้าใจวิธีเขียนที่ถูกต้องแล้ว การเขียนก็จะเป็นที่น่าสนใจ ซ้ำยังเป็นสื่อของการแสดงออกซึ่งความคิดที่เด่นชัดและสมบูรณ์ที่สุด

हररषष ढलवलषष (2535) ได้ให้ความหมายของการเขียนว่า เป็นกระบวนการแสดงออกถึงความรู้สึก ความต้องการ และความคิดเห็น โดยผ่านการสื่อสารด้วยระบบเครื่องหมาย อันได้แก่ ตัวอักษร สำระสำคัญของการสื่อสาร คือ การสื่อความหมายที่เด็กตั้งใจจะส่งมายังผู้รับ

การเขียนจึงเป็นวิธีหนึ่ง ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด และการติดต่อสื่อสารเป็นทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างปัญญา จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ช่วยให้การเรียนวิชาอื่น ๆ ดีขึ้น เพราะการเรียนการสอนในทุก ๆ วิชา ต้องอาศัยทักษะการเขียนเป็นสำคัญ และทักษะการเขียนมีประโยชน์ต่อ การฟัง พูด และอ่าน ในการสอนภาษาจึงต้องให้สัมพันธ์กันทั้ง 4 ทักษะ (वररषष โสภประยूर, 2525) นอกจากนั้นการเขียนยังช่วยสร้างบุคลิกภาพที่ดี เช่น รู้จักสังเกต พิจารณา มีความตั้งใจ มีความแม่นยำ ความเป็นระเบียบ ความรอบคอบ และทำให้เกิดนิสัยรักสว่รักงวม

3.2 พัฒนาการในการเขียน

การเขียนของเด็กในแต่ละวัย มีความแตกต่างกัน เริ่มจากลากเส้นที่ยังไม่มีความหมายไปจนถึงลากเส้นที่มีความหมาย สร้างสัญลักษณ์ และสื่อความหมายได้ โอลเวินเฟรด (Lowenfeld, อ้างถึงใน สุภาพ กิตติสาร, 2530) ได้กล่าวถึง พัฒนาการในการเขียนของเด็ก ดังนี้

1) เด็กในช่วงอายุ 2-4 ปี จะมีพัฒนาการในการเขียน โดยหยิบจับวัสดุมาขีดเขียน อย่างเปะปะ เพราะยังไม่สามารถบังคับมือได้ จนกระทั่งประสานกับมือเริ่มสัมพันธ์กัน สามารถควบคุมสายตางานที่ทำได้ จะเริ่มเขียนจากเส้นที่เปะปะไปสู่เส้นโค้ง มีการวนซ้ำในลักษณะเดิม มีทั้งเส้นในแนวตั้งและเส้นในแนวนอน และจะลากเป็นวงกลม จากนั้นเริ่มเล่าสิ่งที่ตนขีดเขียน เริ่มสนใจและสำรวจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สามารถแสดงออกมาในเส้นที่ตนขีดเขียน เริ่มมีความสัมพันธ์ระหว่างรูปที่ขีดเขียนกับสิ่งแวดล้อม

2) เด็กในวัย 4-7 ปี จะมีพัฒนาการเขียน โดยการขีดเขียนนั้นเริ่มสื่อความหมายชัดเจนมากขึ้น เป็นการเริ่มต้นสื่อสารด้วยภาพ เด็กเริ่มสร้าง แบบในการวาดของตนเองขึ้นมา แบบแผนหรือสัญลักษณ์แรกที่เด็กทำขึ้นได้แก่ คน เพราะเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด

เฟื่องฟูง์ เครือตราฐ (2505) ได้กล่าวถึงพัฒนาการในการเขียนของเด็ก

4 ประการ ดังนี้

1) ระยะเตรียมตัว ในระยะนี้เด็กควรได้มีโอกาสขีดลากเส้นตามที่ตนเองใจครูอาจแนะนำให้เขียนรูปภาพที่มีเส้นขึ้น เส้นลง เส้นนอน เส้นจัก หรือ เส้นขมวด ประกอบเป็นรูปต่างๆ ก็ได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมตัวในการเขียนตัวอักษรภายหลังเด็กก็จะได้ฝึกหัดควบคุมปลายนิ้วมือ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาด้วย นอกจากนั้นก็กิจกรรมอื่น ๆ ในวิชาศิลปะจะช่วยในด้านนี้ได้มาก

2) ระยะสมมติ ในขณะที่เด็กเขียนหนังสือด้วยความพอใจอยู่นั้น เด็กจะยังไม่สนใจในเรื่องตัวอักษรเลย แต่ถ้าเด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สามารถจูงใจให้เด็กสนใจในเรื่องตัวอักษร เช่น เด็กส่วนมากกำลังหัดเขียนกัน หรือทางบ้านเ้าให้เด็กสนใจ เด็กที่ยังไม่สามารถจะเขียนตัวอักษรได้ ก็จะเกิดความต้องการเขียน และพยายามลากเส้นต่าง ๆ ที่เคยได้ขีดเขียนมาให้เป็นรูปตัวอักษร ในระยะที่หนึ่งกับที่สอง แยกกันไม่ออกอย่างแน่ชัด บางครั้งก็สลับกันบ้างแล้วแต่สิ่งแวดล้อม

3) ระยะเวลาให้ผู้สอนเขียน ขณะที่เด็กสนใจการเขียนรูปต่าง ๆ อยู่ในวัยเด็ก จะยังไม่อาจมองเห็นความแตกต่างของตัวอักษร และยังไม่สามารถเขียนตัวอักษรที่คล้ายคลึงกัน ให้แตกต่างกันได้ เช่น ตัว น ม, ด ค, ผ พ เป็นต้น ฉะนั้น เด็กจึงสนใจที่จะบอกให้คนอื่น ช่วยเขียนให้ผู้สอนจึงควรเป็นผู้เขียนตามคำบอกของเด็ก และพร้อมกันนั้นก็พยายามชักจูงให้เด็กสนใจ ลองฝึกหัดเขียนไปด้วยทีละเล็กทีละน้อย ในการนี้ครูจะต้องแนะนำวิธีเขียนตัวพยัญชนะต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน แต่เด็กอาจมีวิธีเขียนผิดแบบแผนไปบ้าง ผู้สอนไม่ควรเคร่งครัดในเรื่องเหล่านี้ มากนัก ในระยะแรกนี้ข้อสำคัญ ผู้สอนควรชี้ให้เด็กสังเกตเห็นความแตกต่างของรูปพยัญชนะแต่ละ ตัวให้ชัดเจน

4) การลงมือเขียนเอง เมื่อเด็กได้คัดลอกสิ่งให้ผู้สอนเขียนให้ และได้ฝึกหัด เขียนตัวอักษรบางตัวได้ เด็กก็มีความสามารถในการควบคุมกล้ามเนื้อ นิ้วมือ ตา และสมองให้สัมพันธ์กัน มากพอสมควรแล้ว เด็กก็จะสนใจที่จะคัดลอกข้อความได้หลาย ๆ บรรทัด โดยไม่รู้ลึกเหน้อย และ จะชื่นชมในงานที่ตนผลิตด้วย ในระยะนี้ เด็กชอบเขียนตามคำบอกอย่างยิ่ง เป็นการฝึกฝนความ สามารถอย่างใหม่ของเด็กเอง ผู้สอนจะต้องเอาใจใส่สนับสนุน และให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ด้วยความเต็มใจ

จะเห็นได้ว่าการเขียนมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและการ ติดต่อกับผู้อื่น เด็กจะเริ่มตั้งแต่การสนใจหยิบจับวัสดุมาขีดเขียนอย่างเปะปะ ไม่มีความหมาย จนกระทั่ง สามารถควบคุมสายตาและมือให้สัมพันธ์กัน เริ่มมีการขีดเขียนที่สื่อความหมายชัดเจนมากขึ้น ซึ่งพัฒนาการในการเขียนของเด็ก แต่ละขั้นนี้เป็นเรื่องสำคัญที่ครูหรือพ่อแม่ผู้ปกครอง ควรรู้เพื่อที่จะ ทำความเข้าใจและช่วยเหลือ สนับสนุน เป็นกำลังใจ ทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่น พร้อมทั้งจะพัฒนาการ เขียนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

3.3 ความสนใจในการเขียน

การเขียนเป็นทักษะที่เด็กเรียนรู้ได้ยากที่สุด ดังที่ เกล็บ (Gelb, 1918) ได้กล่าวว่า การเขียนนั้นตามความรู้สึกของเด็ก เป็นงานยากและซับซ้อนกว่าการอ่านมาก เพราะ การอ่านใช้แต่เพียงสังเกตความแตกต่างของตัวอักษร ก็กับการทำความเข้าใจความหมายของตัวอักษร

และใช้ความสัมพันธ์ระหว่างสายตากับตัวอักษรเท่านั้น แต่การเขียนจะต้องประสานสัมพันธ์ระหว่าง
สมอง สายตา และการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อด้วย

ในการฝึกเด็กเล็ก ๆ เขียนหนังสือ ถ้าครูหรือพ่อแม่ ขาดความเข้าใจพัฒนาการ
ของเด็ก และวิธีสอนเขียนที่เหมาะสมแล้ว ก็เป็นการสิ้นเปลืองทั้งเวลาและพลังงาน
ผลของการเร่งรัดหรือเคี่ยวเข็ญ จะทำให้เด็กเขียนได้ไม่ดีหรือไม่ถูกต้อง ความไม่พร้อมทาง
จิตภาพะ
ด้านใดด้านหนึ่งบวกกับการประสานงานของกล้ามเนื้อ ยังพัฒนาไม่เพียงพอ จะทำให้เด็กเขียนด้วยวิธี
ที่ไม่ถูกต้องเป็นผลเสียกับเด็ก ๆ หลายประการ คือ เด็กจะเพ่งสายตามากเกินไปทำให้สายตาสั้น
เด็กจะเกิดความเครียดทางอารมณ์ เพราะต้องเกร็งมือ เมื่อจับดินสอ และเด็กจะรู้สึกผิดหวังที่ไม่
สามารถเขียนได้ดี สัมความตั้งใจ และผลร้ายที่สุด ก็คือ เด็กอาจจะเกลียดการเขียน และเกลียด
โรงเรียนไปเลย (พูนสุข บุณย์สวัสดิ์, 2533) ก่อนที่จะเขียนควรให้เด็กมีความพร้อม มีความ
รู้สึกอยากเขียนแล้ว ครูต้องช่วยเหลือ ส่งเสริมให้เด็กได้ลงมือเขียนทันที จึงจะทำให้การเขียน
ของเด็กได้ผลเต็มที่ (ศิลา จายนัยโยธิน, 2510) ซึ่งในการพิจารณาว่าเด็กเกิดความสนใจ
ในการเขียนหรือไม่นั้น ทิศนา ขัมมณีและคณะ (2536) กล่าวถึงตัวบ่งชี้ที่แสดงให้เห็น
ความพร้อมด้านการเขียนในเรื่องความสนใจและความสนุกสนานในการเขียน ได้แก่

- 1) ทำกิจกรรมที่ใช้ดินสอสี
- 2) แสดงท่าทางเขียนหนังสือ ในการเล่นสมมติ
- 3) ทำท่าเขียนหนังสือ คัดลอกคำ หรือข้อความโดยครูไม่ได้สั่ง
- 4) นำผลงานที่ตนเองเขียนไปให้ผู้อื่นดูอย่างภาคภูมิใจ
- 5) เขียนคำและข้อความอย่างคล่องแคล่ว และสนุกสนาน
- 6) สนใจงานที่ผู้อื่นเขียน

ดังนั้น เมื่อเด็กมีความสนใจและสนุกสนานในการเขียนโดยไม่คิดว่าการเขียน
เป็นเรื่องยาก จะทำให้เด็กรักการเขียน ตั้งใจที่จะเขียน และสามารถพัฒนาการเขียนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อความสนใจในการเขียน พูนสุข บุณย์สวัสดิ์ (2533) ได้กล่าวถึง
อิทธิพลสำคัญในการสร้างความสนใจ ในการเขียนให้เด็กมีความรู้สึกอยากเขียน จนกระทั่งฝึกหัดเขียน
และเขียนได้อย่างคล่องแคล่วนั้น มีดังนี้

1) บุคคลใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในการวางพื้นฐานการเขียนให้กับเด็ก ควรให้ความสนใจ ส่งเสริมการเขียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการจัดเตรียมอุปกรณ์การเขียน การให้ความเอาใจใส่ และการให้คำชมเชย เพราะจากผลการวิจัยพบว่า เด็กที่พ่อแม่ประกอบอาชีพค้าขายจะมีความสามารถดีกว่าเด็กที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพรับจ้าง และพ่อค้าที่ค้าขายอุปกรณ์จำพวกเครื่องเขียน จะมีอิทธิพลทำให้เด็กเขียนได้ไวกว่าพ่อแม่ที่อาชีพอื่น นอกจากนี้ ถ้าพ่อแม่ปล่อยปละละเลยไม่สนใจการเขียนของลูก ไม่มีการส่งเสริมการเขียน ปล่อยให้เป็นที่หน้าของครู เด็กก็จะเขียนไม่คล่อง และไม่ประสบความสำเร็จในการเขียน

2) ครูจะต้องใจเย็น รักเด็ก เข้าใจเด็ก รู้จักให้กำลังใจ และต้องมีความรู้หลายอย่าง คือต้องรู้จุดมุ่งหมายของการสอน พัฒนาการและความพร้อมในการเขียนของเด็ก อีกทั้งการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเขียน

3) อุปกรณ์ที่ใช้ในการเขียน เช่น ดินสอ ปากกา ยางลบ กระดาษ โຕะเก๊าอี้ ครูที่สอนจะต้องรู้ว่าอุปกรณ์ใดมีลักษณะอย่างไร ควรมีขนาดใดจึงจะเหมาะสมกับเด็กเริ่มเรียน รวมทั้งรู้วิธีการใช้ด้วย

4) สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย สภาพบรรยากาศ ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

สภาพและบรรยากาศในห้องเรียน ผู้สอนที่สามารถจัดห้องเรียนได้ดี จะช่วยส่งเสริมการเขียน ทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น ให้เด็กอยากเขียนและอยากเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ห้องเรียนที่โปร่ง อากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างพอเหมาะ เก้าอี้และโຕะเก๊าอี้ที่มีขนาดเหมาะสมกับเด็ก เหล่านี้ล้วนเสริมให้การเขียนมีประสิทธิภาพในห้องเรียนควรมีตัวพยัญชนะไทยทั้ง 44 ตัว พร้อมภาพประกอบที่มีสีสันสวยงาม มีขนาดใหญ่ เด็กสามารถเห็นได้ชัดเจน มีมุมหนังสือเป็นมุมสงบที่เด็กนั่งได้นอนได้ มีโຕะเก๊าอี้ทำกิจกรรมพร้อมอุปกรณ์หลายอย่าง เพื่อให้เด็กฝึกมือและทำให้สัมพันธ์กัน มีภาพสวยงาม โมบายรูปแบบต่าง ๆ ห้อยหน้าต่าง ประตู

สภาพและบรรยากาศนอกห้องเรียน ควรมีป้ายประกาศต่าง ๆ ที่มีตัวหนังสือ เขียนไว้ถูกต้อง สวยงามเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก มีคำขวัญตัวโตเขียนไว้ หรือติดผลงานดีเด่น ทางศิลปะของเด็กที่ชนะการประกวด นอกจากนี้การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเขียน เช่น การประกวดคัด ลายมือ ประกวดคำขวัญ การประกวดเรียงความของเด็กระดับชั้นต่าง ๆ ล้วนกระตุ้นให้เด็ก ออยากเขียน

5) สื่อมวลชน โทรทัศน์ เป็นสื่อมวลชน ที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด ในด้าน การใช้ภาษา ทั้งพูดและเขียน โดยเฉพาะรายการโฆษณา เพราะเป็นภาพที่สวยงาม เคลื่อนไหวได้ แปลก ๆ เสียงดังฟังชัดแจ่ม และมีอักษรตัวโต สีสีนสดใส บางครั้งค่อย ๆ เรียงมาทีละตัว ทำให้ เด็กเห็นได้ชัด การฉายซ้ำบ่อย ๆ ทำให้เด็กจำได้แม่นยำ ในภาพที่เด็กวาดเล่น จะเห็นคำโฆษณา บางคำ อยู่ด้วย

6) หนังสือ เนื่องจากหนังสือมีมาก จึงควรต้องคัดเลือกให้เหมาะสมสำหรับเด็ก หนังสือที่มีภาพที่สวยงาม จะดึงดูดความสนใจของเด็กได้ดี และไม่ควรจะให้ยากเกินไป และ อย่อแรงรัดเด็กเกินไป เพราะจะทำให้เด็กรำคาญ เบื่อและไม่อยากเขียนในที่สุด

ดังนั้นในการสอนเขียน ควรที่จะให้ความสำคัญกับการสร้างความสนใจ ในการเขียน ให้เกิดขึ้นกับเด็กเสียก่อน ให้เด็กมีความรู้สึกกระตือรือร้น พอใจอยากที่จะเขียน โดยการให้ความสนใจ ให้กำลังใจ จัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเขียน และจัดการวัสดุอุปกรณ์ ที่เหมาะสม และสร้างความสนใจในการเขียน นอกจากนี้ มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม การเขียน แต่ไม่ควรเร่งรัดเด็กจนเกินไป จะทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายและไม่อยากเขียน

การจัดสภาพแวดล้อม

1. ความหมายของการจัดสภาพแวดล้อม

สลัทททา บิลทะแพทซ์ (2527) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวมนุษย์ซึ่งอาจเป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้

ลาฟลินและซุยนา (Loughlin and Suina, 1982) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อม เป็นเครื่องมือสำคัญในการสอนของครูและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของครูและนักเรียน

วัฒนา ปุญญฤทธิ์ (2531) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อม นอกจากจะหมายถึง วัสดุต่าง ๆ ที่จัดให้กับเด็กแล้วยังรวมถึงโอกาสและมวลประสบการณ์ที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน และการเจริญเติบโตของเด็กอีกด้วย

สภาพแวดล้อมจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อเด็กมาก เกอกูล ทาลิธี (2514) กล่าวว่าบุคลิกภาพของบุคคลเป็นผลมาจากอิทธิพลของสัมพันธภาพของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม หรือกับบุคคลที่ล้อมรอบอยู่ ซึ่งได้แก่ การปรับตัวเข้ากับปัญหา เพื่อความเข้าใจ ความมั่นคง และสนองความต้องการพื้นฐาน ตลอดจนความรู้สึกเป็นเจ้าของและการได้รับการยอมรับ บุคลิกภาพของบุคคล จะพัฒนาและเปลี่ยนไปตามวัยและประสบการณ์ที่บุคคลสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งนักการศึกษาและนักจิตวิทยา เช่น เปสตาลอซซี โพรเบล ดิวอี้ มอนเตสซอรี และเพียเจต์ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า พัฒนาการทุกด้านของเด็กจะพัฒนาได้เต็มที่ตามศักยภาพนั้น จะต้องจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ที่ให้โอกาสที่ให้โอกาสเด็กเคลื่อนไหวอย่างอิสระ ใช้ประสาทสัมผัสทุกด้านได้ปฏิบัติทดลอง สังเกต หาเหตุผลจากสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมรอบตัวซึ่งได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ บุคคลในสังคม โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางคือ คำนึงถึงธรรมชาติของเด็กเป็นสำคัญ (จักรสิน พิเศษสาทร, 2521)

ในปัจจุบัน นักจิตวิทยากลุ่มต่าง ๆ มีความเชื่อว่าอิทธิพลของสภาพแวดล้อมมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2522)

- 1) กลุ่มทฤษฎีจิตวิเคราะห์ซึ่งมีฟรอยด์ (Freud.) เป็นผู้นำกลุ่ม เชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลในสภาพแวดล้อม มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ
- 2) กลุ่มทฤษฎีวุฒิภาวะซึ่งมีกัเซล (Gesell) เป็นผู้นำกลุ่ม เน้นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กในแต่ละช่วงอายุ เป็นผลเนื่องมาจากอินทรีย์รับประสบการณ์ใหม่เข้ามาพร้อมกับประสบการณ์เก่า และจะเกิดความสามารถใหม่ ๆ
- 3) กลุ่มทฤษฎีความคิดความเข้าใจ ซึ่งเพียเจต์ (Piaget) และบรูเนอร์ (Bruner) เป็นผู้นำกลุ่มเชื่อว่า พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็ก โดยที่เด็กเกิดการเรียนรู้ ค้นหาสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสามารถใหม่ ๆ

4) กลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กเป็นผลมาจากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมโดยมีตัวกระตุ้นและการตอบสนองของอินทรีย์

จากแนวความคิดของนักจิตวิทยากลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวจะเห็นว่า สภาพแวดล้อมมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ ได้ ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนา จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กวัยอนุบาลเป็นอย่างยิ่ง เพราะสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมดังกล่าวสามารถส่งผลไปถึงการพัฒนาในระยะต่อไปของชีวิต

2. การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการอ่านและเขียน

เด็กมีการเรียนรู้ภาษาจากบุคคลใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครองและจากสภาพแวดล้อมที่เด็กพบเห็นในชีวิตประจำวัน เช่น จากการเห็นการอ่านหนังสือของพ่อแม่ พบเห็นป้ายข้อความโฆษณา ป้ายชื่อถนน ป้ายชื่อร้านต่าง ๆ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับสัญลักษณ์และตัวหนังสือ และการเรียนรู้จะเจริญมากขึ้นเมื่อเด็กได้รับประสบการณ์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การอ่านเขียนและใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ดังนั้นในการสอน การอ่านและเขียนของเด็กวัยอนุบาลควรจะต้องจัดกิจกรรมที่มีการอ่านและเขียนอย่างมีความหมาย ในทางที่กว้างและหลากหลาย เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมมีการทดลองใช้ภาษาเขียนในการติดต่อสื่อสารให้มากที่สุดที่ติดต่อการอ่านและเขียนก่อนที่เด็กจะสามารถอ่านและเขียนได้อย่างมีแบบแผน ห้องเรียนควรเป็นที่สนับสนุนให้เด็กมีความกระตือรือร้นในการใช้ภาษา มีอิสระในการสำรวจและเรียนรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Teale and Sulzby, 1989)

ดังนั้นในโรงเรียนจึงควรมีการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่มีส่วนช่วยให้เด็กเกิดความสนใจกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ในการอ่านและเขียนโดยไม่รู้ตัวว่าเป็นเรื่องยากหรือน่าเบื่อ ได้มีแนวการสอนภาษาแบบใหม่ที่เรียกว่า การสอนภาษาโดยวิถีธรรมชาติ (Whole Language) มีการจัดสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมในห้องเรียนที่เปิดโอกาสให้เด็กหัดอ่านเขียนจากภาษาที่เขาเห็นรอบตัวโดย

1) จัดมุมต่าง ๆ เช่น มุมบ้าน มีสมุดโน้ตและดินสอวางไว้ข้างโทรทัศน์ และในบางครั้งครูก็เปลี่ยนมุมบ้าน เป็นร้านขายของ ร้านอาหาร ที่ทำการไปรษณีย์ ปั้นน้ำมัน อนุ่มรด ร้านเสริมสวย โรงพยาบาลหรือคลินิกวิชาสัตว์มุมเหล่านี้จะมีอุปกรณ์สำหรับเล่นบทบาทสมมติและเครื่องเขียนที่เอื้อให้เด็กใช้ภาษาเขียนขณะเล่น เช่น

มุมร้านอาหาร มีรายการอาหาร สมุดจดชื่ออาหารที่ลูกค้าสั่ง เครื่องคิดเลข แผ่นรายการพิเศษประจำวัน โปสเตอร์รายการอาหาร โปสเตอร์โฆษณาอาหารและเครื่องดื่มเฉพาะอย่าง

มุมร้านขายของ มีชั้นที่จัดเป็นแถวและแบ่งเป็นส่วน ๆ พร้อมป้ายบอกหมวดหมู่สินค้า กล่อง กระป๋อง ถูหรือขวดเปล่าที่เคยใส่สินค้า เครื่องคิดเลข โทรศัพท์ คุปอง แผ่นพับโฆษณาและโปสเตอร์โฆษณา

มุมที่ทำการไปรษณีย์ มีกระต่าย ช่าง สมุดจดที่อยู่ ปากกา ดินสอ แสตมป์ ตูไปรษณีย์ หมวกและถุงแม่ของบุรุษไปรษณีย์

สำหรับในมุมหนังสือมีแบบฟอร์มให้ลงชื่อยืมหนังสือกลับไปให้ผู้ปกครองอ่าน ในมุมอ่านและเขียน มีกระต่ายและเครื่องเขียนไว้พร้อมเพื่อให้เด็กหัดอ่านเขียนหนังสือได้ตามความสนใจและความถนัดของเขา

2) จัดสิ่งแวดล้อมในลักษณะอื่น ได้แก่ การมีตัวอักษรอยู่รอบห้อง เช่น คำว่า "ประตู" ติดอยู่บนประตู มีประโยคว่า "เปิดแล้วปิดด้วย" อยู่บนฝาตู้มีเนื้อเพลงและคำคล้องจองที่ร้องและท่องบ่อยพร้อมภาพประกอบติดบนฝาผนังมีการจัดโต๊ะพร้อมสมุดเขียนชื่อไว้ตรงทางเข้าห้องเรียนเพื่อให้เด็กเขียนชื่อเข้าเรียน (บุษบง ต้นติวงศ์, 2535)

ในการจัดสภาพแวดล้อมที่มีจุดหมายเฉพาะในด้านการส่งเสริมการอ่านเขียน มีการใช้สัญลักษณ์ตัวหนังสือภาษาเขียนเพื่อการสื่อสาร ใช้การพูด อ่านและเขียนในการมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่ง ชิคเคแดนซ์ (Schickedanz, 1986) ได้แบ่งประเภทของวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาจัดสภาพแวดล้อมเพื่อช่วยส่งเสริมการอ่านและเขียน ไว้ดังนี้

1) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้จัดประกอบในสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทั่ว ๆ ไป ได้แก่

1.1 ป้ายและสัญลักษณ์ (Labels and Signs) ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจค่าและความหมายของคำหรือข้อความ เช่นป้ายบอกจำนวนให้เด็กเข้าสู่ศูนย์ การเรียนได้เพียง 2 คน มีคำว่า "สองคน" และมีรูปเด็กสองคนประกอบด้วย เป็นต้น

1.2 แผนภูมิ (Charts) เป็นการนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ ในห้องเรียน
 โตชอาจเป็นแผนภูมิแสดงกิจกรรมประจำวันโดยใช้รูปภาพประกอบข้อความ แผนภูมิอาสาสมัครช่วย
 งานของห้อง เป็นต้น

1.3 รายการหรือรายชื่อต่าง ๆ (Lists)

2) วัสดุอุปกรณ์ทั่วไปที่ใช้ประกอบการเล่นสมมติ และการเล่นอื่น ๆ เช่น ในการเล่น
 อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเล่นละคร เป็นอุปกรณ์ที่มีความสัมพันธ์กับเรื่อง เช่น เล่นสมมติในเรื่อง
 ร้านอาหาร อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเล่นสมมติ คือ จาน ช้อน ส้อม มีด แก้วน้ำ ตำราอาหาร
 ใบสั่งอาหาร ในเสิร์ฟรับเงิน ชั่งวางของ เป็นต้น

3) วัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยฝึกทักษะทางภาษาโดยเฉพาะ ได้แก่

3.1 อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวหนังสือ (Alphabet materials)

3.2 อุปกรณ์เกี่ยวกับการออกเสียง (Sound materials)

3.3 อุปกรณ์เกี่ยวกับการประสมคำ (Word-making materials)

4) วัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมในการอ่านเขียนของเด็ก ได้แก่

4.1 มุมหนังสือ (The book Corner) ประกอบด้วยหนังสือหลาย ๆ ชนิด
 ทั้งหนังสือภาพนิทานต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ความหมายของตัวหนังสือ หรือข้อความ
 จากหนังสือ

4.2 ศูนย์การเขียน (The writing center) โดยมีวัสดุ อุปกรณ์ที่
 เกี่ยวกับการเขียนต่าง ๆ ได้แก่ ดินสอหลาย ๆ ชนิด เช่น ดินสอมียางลบ ดินสอไม่มียางลบ ดินสอสี
 ดินสอที่เป็นไม้ ดินสอกด ปากกาและสีต่าง ๆ ตราขางตัวอักษรและแท่นหมึกพิมพ์ พิมพ์ดีดหรือ
 เครื่องคอมพิวเตอร์ กระดาษชนิดต่าง ๆ เช่น กระดาษขาว กระดาษสี กระดาษมีเส้นบรรทัด
 กระดาษไม่มีเส้นบรรทัด กระดาษคาร์บอน กระดาษคอมพิวเตอร์ รูปลอกตัวอักษรและรูปภาพต่าง ๆ
 แผ่นตัวอักษรที่เจาะเป็นช่องให้เด็กเขียนตามรอย สารานุกรม บรรณานุกรมต่าง ๆ เครื่องเย็บ
 กระดาษ หนังสือ นิตยสารเก่า ช่องจดหมายกรรไกร กาว กระดาษและชอล์ก เป็นต้น

ในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการอ่านและเขียน จึงควรคำนึงถึงทั้งกิจกรรม
 และวัสดุอุปกรณ์ที่นำไปให้เด็กใช้ ในด้านกิจกรรมต้องเป็นกิจกรรมที่เร้าความสนใจ เปิดโอกาสให้

เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้กระทำกิจกรรมนั้นด้วยตนเอง และควรเป็นกิจกรรมที่ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการใช้ภาษาทั้งการพูดอ่านและเขียน ส่วนในด้านวัสดุอุปกรณ์ก็ควรมีความเกี่ยวข้องกับการอ่าน เขียน เช่น กระดาษ ดินสอ หนังสือ แผ่นพับ ป้ายข้อความต่างๆ และวัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ประกอบการเล่นหรือทำกิจกรรมเพื่อช่วยสร้างความสนใจ ให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้

1. ความหมายของศูนย์การเรียนรู้

ลิตดา นิลละมณี (2526) ได้ให้ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ว่า เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้จะเป็นกิจกรรมที่เด็กสามารถทำเองได้ทั้งเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ได้ อีกทั้งเป็นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเป็นพิเศษ โดยให้เด็กได้เลือกและมีส่วนร่วมประกอบกิจกรรมโดยการสังเกต ค้นคว้า ทดลอง และสร้างสรรค์ ช่วยให้เด็กเรียนรู้สัทศาสตร์และหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละคน เป็นการช่วยให้เด็กได้พัฒนาความพร้อมด้วยตนเอง

เวลท์ (Welty, 1976) ได้กล่าวถึงศูนย์การเรียนรู้ว่าเป็นอาณาบริเวณส่วนหนึ่งของห้องเรียน ซึ่งมีบทเรียน กิจกรรม และสื่อการสอนจัดเตรียมไว้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ความรู้บางอย่างหรือฝึกทักษะด้านใดด้านหนึ่ง ศูนย์การเรียนรู้อาจจัดสำหรับนักเรียนรายบุคคล เป็นกลุ่มหรือทุกคนในห้อง เนื้อหาที่จัดไว้เรียงตามลำดับความยากง่าย ศูนย์การเรียนรู้สามารถใช้สอนเนื้อหาที่ใหม่หรือใช้เสริมบทเรียนที่นักเรียนเรียนไปแล้ว หรือเพื่อขยายขอบข่ายความรู้ ความสนใจของนักเรียน

จะเห็นได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่มีการจัดสภาพแวดล้อมจัดกิจกรรม การใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อให้เด็กได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง ตามความถนัดและความสนใจ ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มเล็กๆ ซึ่งในการจัดศูนย์การเรียนรู้ ควรให้เด็กได้มีโอกาสดังนี้ (นิตยา สุวรรณศรี, 2535)

- 1) เด็กได้มีโอกาสเลือก
- 2) การค้นพบและเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์การสอน

3) สร้างความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถทางการเรียนอันสืบเนื่องมาจากทักษะ

4) ขยายวงศัณ្ត์ของเด็กและพัฒนาทักษะในการสื่อความหมายโดยใช้สื่อการสอน เครื่องมือและภาษาที่เสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

5) แสดงบทบาทสมมติที่ส่งเสริมจินตนาการ

6) มีการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดและแก้ปัญหาโดยใช้วัสดุหลายๆแบบ

7) เสริมองค์ประกอบทางสรีระและทักษะการใช้กล้ามเนื้อของเด็ก

8) พัฒนาด้านสังคมและการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น

9) ฝึกความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะสมาชิกของสังคม

10) ใช้และดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์เพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

11) ได้ค้นพบและขยายเนื้อหาที่เรียนไป

ดังนั้นศูนย์การเรียนจึงเป็นการสนองตอบการเรียนรู้ตามเอกัตภาพของเด็ก เด็กสามารถเลือกทำกิจกรรมได้ตามความสนใจ มีโอกาสได้ค้นพบ คิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2. ประเภทของศูนย์การเรียน

ลิตดา นิลละมณี (2526) ได้แบ่งศูนย์การเรียนออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) ศูนย์การเรียนที่ไม่แยกเป็นเอกเทศจากห้องเรียน มี 2 ลักษณะดังนี้

1.1 ห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน เป็นการปรับปรุงห้องเรียนแบบธรรมดา ให้เป็นศูนย์กิจกรรมที่นักเรียนสามารถจะปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันภายในศูนย์ และสามารถประเมินผลงานของตนเองได้

1.2 ศูนย์การเรียนในห้องเรียน โดยการจัดศูนย์ต่างๆ ไว้ข้างห้องเรียน ผนังหรือมุมห้อง โดยจัดเป็นมุมวิชาต่าง ๆ มีสื่อการสอน และกิจกรรมให้นักเรียนได้ค้นคว้าด้วยตนเอง เช่น จัดเป็นศูนย์การอ่าน ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์คณิตศาสตร์ เป็นต้น ใ้พื้นที่เรียนได้ศึกษาเมื่อมีเวลาว่าง ศูนย์การเรียนประเภทนี้สามารถส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนตามความถนัดและความสนใจ โดยพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยให้เด็กไม่เบื่อหน่ายการเรียน

2) ศูนย์การเรียนที่แยกเป็นเอกเทศ มีลักษณะการจัดอยู่ 2 ลักษณะคือ

2.1 ศูนย์การเรียนที่ใช้เป็นห้องปฏิบัติการ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างบรรยากาศของการเรียนให้คล้ายคลึงกับสภาพที่เป็นจริง เพื่อที่ครูได้ใช้ทดลองฝึกทักษะเพื่อหาข้อบกพร่องในการสอน และเพื่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ

2.2 ศูนย์การเรียนสำหรับนักเรียนหรือศูนย์วิชาการ เป็นศูนย์การเรียนที่แยกจากห้องเรียนโดยเอกเทศ แต่อยู่ในบริเวณเดียวกัน เพื่อสะดวกในการใช้ศูนย์การเรียนของนักเรียนจากห้องเรียนที่อยู่โดยรอบศูนย์การเรียน ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามความสนใจ หรือศึกษาตามหัวข้อที่ครูกำหนด

3) ศูนย์การเรียนชุมชน คือสถานที่ที่จัดบรรยากาศให้ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ด้วยการเรียนจากโปรแกรมการสอน ซึ่งจัดไว้ในรูปชุดการสอนรายบุคคล ตามหมวดหมู่ของเนื้อหาและประสบการณ์ต่าง ๆ ภายใต้การดูแลของครู

ในปัจจุบันการจัดศูนย์การเรียนของเด็กวัยอนุบาล ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดแบบไม่แบ่งแยกเป็นเอกเทศจากห้องเรียนและจัดศูนย์ต่าง ๆ ไว้ข้างห้องเรียน ผนัง หรือมุมห้อง

3. การจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียน

ลิตดา นิลละมณี (2526) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนต่าง ๆ ดังนี้

1) ศูนย์ไม้บล็อก เป็นศูนย์ที่จะเกิดเสียงดังบ้างเป็นครั้งคราว อาจเนื่องด้วยเด็กได้ฟังทลายสิ่งก่อสร้างของเขาลงเพื่อสร้างสิ่งใหม่ขึ้นทดแทน ฉะนั้นศูนย์นี้ควรจัดให้อยู่ห่างจากกิจกรรมที่ต้องการความสงบ เช่น ศูนย์หนังสือ ศูนย์เครื่องเล่นสัมผัส เป็นต้น

2) ศูนย์ดนตรี เป็นศูนย์ที่ย่อมจะเกิดเสียงดังอันเกิดจากเสียงร้องเพลงของเด็กกับเสียงเครื่องดนตรีเคาะจังหวะ ฉะนั้นควรจัดเครื่องเล่นเคาะจังหวะให้พอสมควร และจัดให้อยู่ห่างจากศูนย์กิจกรรมที่ต้องการความเงียบด้วย

3) ศูนย์หนังสือ ควรจัดหนังสือที่สอดคล้องกับหน่วยที่เรียน และเหมาะสมกับความสนใจของเด็ก ควรจัดให้อยู่ ณ มุมที่ห่างไกลจากเสียงรบกวน

4) ศูนย์บ้าน เป็นศูนย์ที่ใหญ่กว่าศูนย์อื่น ๆ สามารถจัดกิจกรรมได้กว้างขวาง สบายงาม เช่น จัดเป็นสัปดาห์ ร้านค้า ห้องเสริมสวย โรงพยาบาล ห้องอาหาร เป็นต้น ซึ่งควรผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามหน่วยที่เรียน หรือตามความเหมาะสม เพื่อให้เป็นที่สนใจไม่เบื่อ ควรเลือกให้จัดอยู่ ณ มุมซึ่งเด็กสามารถมองเห็นสะดวกตั้งแต่หน้าประตูห้องเรียน ชวนใจให้เด็กอยากเข้าไปเล่น

5) ศูนย์ปั้น เด็กมีวิธีการเล่นหลายวิธี เช่น การคลึง ทูบ ตบ และ นวด ดึง เด็กแกะ ฟาดลงไปกับโต๊ะ ปับ หั่น ม้วน เป็นต้น สื่อที่ครูควรจัดไว้ให้ได้แก่ ดินน้ำมัน ดินเหนียว แป้งทำขนมเล่น หรือขี้เลื่อยไม้ละเอียดผสมแป้งเปียก และสื่อประกอบอื่น ๆ การเลือกใช้วัสดุเหล่านี้ครูควรเลือกใช้ให้เหมาะสม เป็นประโยชน์ โดยยึดหลักประหยัด และความปลอดภัยของเด็กเป็นสำคัญ

6) ศูนย์วาดภาพระบายสีด้วยสีน้ำพูนกัน อาจตั้งศูนย์นี้ไว้ใกล้กับศูนย์ดนตรี ให้เด็กวาดภาพระบายสีตามเสียงเพลงและจังหวะดนตรีด้วยก็ได้ ควรจัดเตรียมกระดาษข่อยที่มีที่ใส่สีกระดาษที่ใช้แล้ว หรือกระดาษหนังสือพิมพ์ และสีน้ำที่อาจทำได้จากวัสดุธรรมชาติ เช่น จากดอกไม้ ดินสีต่าง ๆ เป็นต้น

7) ศูนย์วาดภาพระบายสีด้วยสีเทียน อาจจัดไว้ใกล้กับศูนย์สีน้ำ และศูนย์ดนตรี เพื่อช่วยให้เด็กที่สนใจการวาดภาพได้ประกอบกิจกรรมเปรียบเทียบการใช้วัสดุในการวาดภาพทั้งสองชนิด และเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้ทดลองด้วยตนเอง

8) ศูนย์ประสบการณ์ชีวิตแบบบูรณาการ ประกอบด้วยกิจกรรมตามหน่วยการเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแบบบูรณาการ กิจกรรมที่จัดจะเปลี่ยนไปตามเนื้อหาในแต่ละสัปดาห์ และจัดให้ตรงกับแผนป้ายนิเทศประสบการณ์ชีวิต เช่น สอนเรื่องดอกไม้ของเรา กิจกรรมและป้ายนิเทศ ก็จะเป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วยดอกไม้ หรือการร้อยดอกไม้ การจัดแจกัน เป็นต้น ศูนย์นี้ควรจัดไว้ใกล้กับป้ายนิเทศ และควรอยู่ห่างจากกิจกรรมที่มีเสียงดังรบกวน

9) ศูนย์เครื่องเล่นสัมผัส ศูนย์นี้ควรจัดเครื่องเล่นต่าง ๆ ไว้เป็นชุด ๆ ให้เพียงพอ กับจำนวนเด็ก และควรมีสื่อวางไว้ให้เด็กได้มีโอกาสเลือกเล่นด้วย

10) ศูนย์งานกระดาษ กิจกรรมในศูนย์นี้ประกอบด้วย การฉีก การตัด การม้วนพับ หรือการสานกระดาษเส้น จำเป็นต้องใช้กรรไกร กาว หรือแป้งเปียก กระดาษ ดังนั้นควรจัดให้ห่างจากศูนย์หนังสือ เพื่อป้องกันการทำลายหนังสือซึ่งอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็น

11) ศูนย์กิจกรรมพิเศษ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ การเล่น ละครเงาแปงผสมสีด้วยนิ้วมือ การเล่นละครเงาโคลนหรือโคลนผสมสีด้วยนิ้วมือ การเล่นประดิษฐ์เศษวัสดุ การเล่นกับน้ำ การเล่นกับทราย และการเล่นกับสีแบบต่าง ๆ เช่น การหยดสี การเทสี การเป่าสี การพิมพ์สี การโรยสี เป็นต้น ศูนย์นี้จัดศูนย์นี้ให้อยู่ใกล้ประตูทางออก สะดวกแก่เด็กและครูที่จะไป ทำความสะอาดได้ง่ายและรวดเร็ว โดยไม่ต้องผ่านไปเปราะเปื้อนกิจกรรมอื่นไปด้วย

12) ศูนย์กิจกรรมสำรอง กิจกรรมในศูนย์นี้จะเป็นกิจกรรมง่าย ๆ ที่นักเรียนจะได้ ทำอย่างสนุกสนาน เช่น ระบายสี ฉีกกระดาษ เป็นต้น ศูนย์นี้จัดไว้สำหรับนักเรียนที่ทำกิจกรรมใน ศูนย์ต่าง ๆ ครบหมดก่อนเวลา และเป็นการรอนักเรียนคนอื่น ๆ ที่ยังปฏิบัติกิจกรรมไม่สำเร็จ

กิจกรรมในศูนย์การเรียนควรมีลักษณะที่เป็นกิจกรรมที่เหมาะสม กับพัฒนาการและ ความต้องการของเด็ก คำนี้ถึงเด็กเป็นศูนย์กลาง มุ่งส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เป็นที่ดึงดูดความสนใจ ของเด็ก และมีเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมกับระดับของเด็ก นอกจากนี้ก่อนที่จะจัดให้เด็กได้ เข้าเรียนในศูนย์การเรียนนั้น ครูควรคำนึงถึงวิธีการจัดกิจกรรมในศูนย์เพื่อให้เด็กสามารถดำเนิน กิจกรรมในศูนย์เพื่อให้เด็กสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งครูควรตระหนักถึงสิ่ง ต่อไปนี้

1) มีวิธีดำเนินการที่ชัดเจน ซึ่งครูควรมีการแนะนำวิธีดำเนินการต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง

2) ให้เด็กได้มีโอกาสได้เลือกกิจกรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอน ตามเอ็กัตภาพ เด็กสามารถทำกิจกรรมตามศูนย์ที่ครูจัดไว้ได้ครบถ้วน

3) มีกิจกรรมหลากหลายและมีระดับความยากง่ายต่างกัน เนื่องจากเด็กแต่ละคน มีความพร้อมทางวุฒิภาวะที่แตกต่างกัน (ลัดดา นิลละมณี, 2526)

จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมศูนย์การเรียน ครูจะต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับ พัฒนาการและความต้องการของเด็ก คำนี้ถึงเด็กเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรม ต่าง ๆ และกิจกรรมนั้นควรมีความหลากหลาย ระดับความยากง่ายแตกต่างกัน เพื่อตอบสนองความแตกต่าง ระหว่างบุคคลเพื่อให้เด็กสามารถประสบความสำเร็จในการเรียนได้อย่างสูงสุด

4. บทบาทของครู

ในการจัดกิจกรรมแบบศูนย์การเรียนรู้ นั้น บทบาทของครูจะต้องเป็นผู้จัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้อย่างพร้อมเพรียง นอกจากนี้ครูจะต้องชี้แจงให้นักเรียนปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับการเรียนในด้านความร่วมมือในการทำงาน การมีระเบียบวินัยในห้องเรียน (ลัดดา นีละมณี, 2526) และในระหว่างการทำกิจกรรมครูมีบทบาทในการควบคุมและช่วยเหลือเด็กดังนี้

1) การช่วยเด็กวางแผน ครูแนะนำกิจกรรมและวิธีทำกิจกรรมที่จัดเตรียมไว้ อธิบายและทบทวนระเบียบการทำกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่ครูกำหนด และกิจกรรมตามความสนใจของเด็กเองในสัดส่วนที่สมดุลกัน ครูอาจกำหนดให้เด็กทำกิจกรรมบางอย่างก่อนที่จะให้ทำกิจกรรมบางอย่างก่อนที่จะให้ทำกิจกรรมที่เด็กเลือกเอง เมื่อเด็กตัดสินใจว่าจะเลือกทำอะไรตามรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะทำ เพื่อฝึกให้เด็กคิดวางแผน

2) การดูแลเด็กขณะทำกิจกรรม ครูควรรยืนหรือเดินในที่ ๆ จะมองเห็นเด็กทำกิจกรรมทุกกลุ่ม ไม่สนใจกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งพิเศษนานเกินไป ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือและกระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรม

3) การช่วยให้เด็กทบทวนกิจกรรมกิจกรรม โดยทบทวนงานที่ทำ สันทนาถึงสิ่งที่ทำ แสดงผลงานที่ทำเสร็จแล้ว หรือกำลังทำอยู่ (บุษบง ต้นติวงศ์, 2537)

จะเห็นได้ว่า ในการจัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ ครูมีบทบาทสำคัญในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และคอยดูแล ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ กระตุ้นให้เด็กได้ทำกิจกรรมตามความถนัด และความสนใจ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเองและประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสนุกสนานและเพลิดเพลิน

การเล่น

1. ความหมายของการเล่น

การเล่น ตามพจนานุกรมไทย ของมานิตย์ มานิตย์เจริญ (2514) มีความหมายว่า ทำเพื่อสนุกหรือผ่อนคลาย แข่งขัน พนัน

เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2524) ได้ให้ความหมายของการเล่นว่า

1) การเล่นเป็นวิธีการหรือทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์ให้กับตนเองเพื่อเรียนรู้ และรับรู้สิ่งแวดล้อม และสิ่งซึ่งไม่มีใครจะสอนเขาได้

2) การเล่นเป็นวิธีการ หรือ ทางที่เด็กจะช่วยให้ตนเองสามารถปรับตัวและ เปลี่ยนแปลงความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ตรงกับความเป็นจริงรอบ ๆ ตัว

การเล่นเป็นเรื่องสำคัญ และมีคุณค่าสำหรับเด็กอย่างมากขณะที่เด็กเล่นเด็กจะแสดง พฤติกรรมอันเป็นความสามารถส่วนรวมในระดับที่มีอยู่ในตัวออกมา คือ ความสามารถในการใช้ ร่างกาย การใช้ความคิด ภาษา และการแสดงออกทางอารมณ์ และความสัมพันธ์กับผู้อื่น (นิรมล ชยุตสาหกิจ, 2524) การเล่นทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นอิสระ สนุกสนานเพลิดเพลิน และพร้อมที่จะกระทำกิจกรรมซ้ำเมื่อเกิดความพึงพอใจ และสนใจโดยไม่ต้องมีสิ่งอื่นมากระตุ้นไม่ว่าจะเป็นการให้รางวัล หรือการทำโทษ ทั้งเด็กยังอาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เกิดความใหม่ อยู่เสมอได้ ซึ่งไม่เพียงแค่ว่าจะดูว่าอะไรจะเกิดขึ้น แต่มีความมุ่งหมาย มีความคิดริเริ่ม (เลขา ปิยะอัจฉริยะ, 2524)

2. พฤติกรรมการเล่นของเด็ก

ซัทตัน สมิท (Sutton - Smith, 1972 อ้างถึงในเลขา ปิยะอัจฉริยะ, 2524) ได้แบ่งพฤติกรรมการเล่นของเด็กออกเป็น 4 แบบ คือ

1) การเลียนแบบ การเล่นเลียนแบบเป็นการสะท้อนให้ผู้อื่นเห็นและทราบถึงการรับรู้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของผู้เล่น ในด้านที่เกี่ยวกับตัวผู้เล่นหรือเด็ก การเล่นเลียนแบบช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งรอบ ๆ ตัวต่าง ๆ ที่ได้รับรู้ผ่านเข้าไปทางประสาทสัมผัส แต่ยังไม่อาจจะ เข้าใจหรือรู้ความหมายได้ในทันทีที่ได้รับรู้ ในการเล่นเลียนแบบเด็กจะผสมผสานกลมกลืนหรือ ประูณแต่งสิ่งที่ได้รับรู้ใหม่ให้สอดคล้องเข้ากับสิ่งที่เด็กเรียนรู้แล้ว คุณเคยแล้ว จะเห็นได้จากการที่ เด็กมักจะเล่นเลียนแบบสิ่งที่คุ้นเคยก่อนและเห็นว่าสำคัญ แต่สถานการณ์หรือสิ่งที่เด็กนำมาเล่นจะ แตกต่างกันไปแล้วแต่ภูมิหลังของเด็กแต่ละคน

2) การสำรวจความสนใจ ความสงสัย และความกระตือรือร้น ใครรู้ในสิ่งรอบตัวต่าง ๆ เป็นคุณสมบัติประจำวัยของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ 3-6 ปี และเป็นรากฐานของการเล่นแบบสำรวจ หากผู้ใหญ่รู้จักสนับสนุนการเล่นให้ถูกวิธีแล้ว คุณสมบัติประจำวัยนี้ก็จะได้รับการพัฒนาและมีติดตัวเด็กต่อไปเรื่อย ๆ ทั้งยังจะทำให้การเล่นของเด็กเป็นสิ่งที่มีความหมายในการเล่นสำรวจ เด็กจะได้ใช้ประสาทรับความรู้สึกของเขามากกว่าเพียงการสัมผัสจับต้อง หรือ ดูเฉย ๆ เด็กจะจับ ของเล่น กลิ้งไปมา ลองดม ลองดูตูด ฟังว่ามีเสียงมาจากส่วนไหนของเครื่องเล่น แล้วค้นหาต้นเหตุที่มาของเสียง ด้วยการถอดออกมาดู ซึ่งบางครั้งอาจจะทำให้เครื่องเล่นนั้นเสียง แต่เด็กก็จะเรียนรู้ว่าตนเองสามารถทำให้สิ่ง หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงได้ ความไวของประสาทรับความรู้สึกจะเกิดขึ้น หรือพัฒนาตามประสบการณ์ใหม่ของการเล่นสำรวจอยู่เสมอ การสำรวจนั้นจะเป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่พาลูกไปสู่อารมณ์และการแก้ปัญหาสิ่งต่าง ๆ หรือสถานการณ์ที่เด็กไม่เคยเรียนรู้ และมีประสบการณ์มาก่อน

3) การทดสอบ (Testing) ในการเล่นแบบทดสอบ เด็กจะอาศัยความรู้ใหม่ที่ได้จากการสำรวจ และความรู้จากประสบการณ์ที่คุ้นเคยเป็นรากฐาน สิ่งที่เด็กได้สำรวจศึกษาแล้วจะเป็นอุปกรณ์ที่เด็กนำมาเล่นเพื่อทดสอบดูว่า คุณสมบัติของเครื่องเล่น และวิธีการเล่นที่วางไว้จะเป็นไปตามที่เขาคิดหรือไม่ อย่างไร ก่อนการทดสอบเด็กจึงควรมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัตถุหรือสถานการณ์ที่เล่นก่อน โดยการเล่นสำรวจและเล่นเลียนแบบ ในกรณีที่การทดสอบไม่ได้ผลตามที่คิดไว้ ปัญหาที่ตามมาคือ การที่จะแก้ไขอย่างไรเกี่ยวกับวิธีการเล่น หรือศึกษาใหม่เกี่ยวกับคุณสมบัติของเครื่องเล่นนั้น ถ้าการทดสอบเป็นไปตามรูปของการเล่นแล้ว ความเป็นไปได้จะมีค่าสูงมากที่เด็กจะไม่ล้มเลิก การแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นและมีความอดทนสนใจเป็นพิเศษที่จะพยายามทำให้สำเร็จ ทั้งนี้เพราะในการเล่นเด็กไม่ต้องการแข่งขันกับใครนอกจากกับตัวเอง หรือถ้าจะแข่งขันกับผู้อื่นก็เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความล้มเหลวผิดพลาดที่เกิดขึ้นมิได้เป็นเครื่องแสดงว่าตัวของเขาไม่มีความสามารถเอาเสียเลย เพราะเขามีอิสระที่จะทดลองค้นคว้า สำรวจ และทดสอบใหม่ได้เสมอ

เห็นความ
โดยสร้าง
เปลี่ยนแบบ
ว่าต่างกัน
โดยไม่รู้ตัว
สามารถคิด
ความคิดแล
ในด้านสร้า
หรือเด็กยัง
ความรู้ลึกซึ้ง

371.102 ทธป ๒541
14 วิจัยหนังสือครูไม่ตาย
ศตวรรษที่ ๕07 บจ ๕3๕

ได้โดยการใช้ภาษาพูด และกิริยาท่าทางสีหน้า

เล่นสร้าง หมายถึงการที่ผู้เล่นสร้าง
ง ๆ เช่น การสร้างสถานการณ์การเล่น
โดยกำหนดบทบาทของผู้เล่นใหม่หรือ

สามารถแยกสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ออกไว้
แยกแยะความแตกต่างและความเหมือนกันได้
ในออกมาเป็นการกระทำซึ่งตัวเด็กเอง
สามารถของเด็กในการรวบรวมอารมณ์
ให้เกิดความคิดและประสบการณ์ใหม่ๆ
เล่นสร้างประสบความสำเร็จ ผู้เล่น
รแปลความหมายของความคิดเห็นและ
ของการเล่นให้ผู้อื่นเกิดความเข้าใจ

3. ลำดับขั้นพัฒนาการทางการเล่น

การเล่นของเด็กเป็นทางหรือวิธีการที่เด็กแปลและถ่ายทอดความหมายความเข้าใจ
และความรู้สึกที่เขามีต่อสิ่งและสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวออกมาเป็นการกระทำเพื่อให้ตัวเองเรียนรู้
และให้ผู้อื่นรับรู้ความสามารถของตน เพียเจต์ (Piaget, 1962 อ้างถึงเลขา ปิยะอัจฉริยะ, 2524)
ได้วิเคราะห์และแบ่งแยกพัฒนาการ ทางความรู้ความเข้าใจของเด็กออกเป็นลำดับขั้นซึ่งสอดคล้อง
และเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางการเล่นของเด็ก ลำดับขั้นของพัฒนาการทางการเล่นตามแนวทฤษฎี
ของเขามี่ดังนี้ คือ

1) ขั้นที่มีการเล่นที่ใช้ประสาทสัมผัสรู้สึกและกลไกเคลื่อนไหวต่าง ๆ

(Sensory-motor Stage) เนื่องจากในขั้นแรกของการเจริญวัย เด็กยังไม่สามารถแยกตนเอง
(Self) และสิ่งแวดล้อมให้ออกจากกันได้ เด็กเชื่อแต่ว่าทุกอย่างจะต้องรวมอยู่ที่ตนเอง ตนเองต้อง

มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องเป็นผู้กระทำ เช่นมีความเข้าใจว่า ความคงที่ของวัตถุจะไม่มีถ้าตัวเขาเอง ไม่ได้รับรู้ มองเห็นหรือจับต้องวัตถุนั้นอยู่ ประกอบกับ กล้ามเนื้อ แขนขา และอวัยวะต่าง ๆ ต้องการ ถูกฝึกฝนถูกใช้เพื่อพัฒนา การเล่นของเด็กในระยะก่อนวัย 4 ขวบ จึงมุ่งที่การนำตัวออกไปประสพ กับสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ นั้น ๆ ด้วยตนเอง โดยใช้สมรรถภาพและร่างกายเข้าร่วมเล่น ลักษณะการเล่นจึงเป็นการกระทำกิจกรรมที่เคลื่อนไหวมีอิริยาบถ มีการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้มาก และมีการย้ายตำแหน่งการกระทำหรือการเล่นนั้นบ่อย ๆ โดยไม่เบื่อหน่าย

2) ขั้นการเล่นที่ใช้สัญลักษณ์ (Representation Stage) เมื่อเด็กมีการพัฒนาในด้านสติปัญญาเพิ่มขึ้นตามวุฒิภาวะ เด็กจะมีความสามารถในการตอบสนองความกระตือรือร้น ใคร่รู้ใคร่เรียนและความต้องการใช้สมรรถภาพที่มีเพิ่มขึ้นเป็นไปในแนวที่เริ่มรู้จักใช้ความคิด มโนภาพ และจินตนาการให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเล่นของตน ระยะระหว่างวัย 2 ขวบถึง 7 ขวบ จะเป็นระยะที่ความคิดให้ด้านสัญลักษณ์ของเด็กจะก่อรูปและพัฒนาขึ้น เด็กจะเอาใจใส่กับการเล่นที่มีการสมมติหรือกำหนดให้สิ่งเข้าต่าง ๆ รวมทั้งวัตถุของเล่นและตัวบุคคล มีฐานะเป็นตัวแทนของสิ่งและสภาพที่เป็นจริงในชีวิต

3. ขั้นการเล่นที่สื่อความเข้าใจ (Reflective Stage) ครั้นอายุประมาณ 7 ขวบ การต่อเติมความคิด การเกิดความคิดรวบยอดมีมากขึ้นและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น เด็กจะมีพัฒนาการการรับรู้ที่สามารถจัดหมวดหมู่หรือแยกประเภทของวัตถุและเหตุการณ์ต่างๆ ได้ (Categorization) ตลอดจนมีการพัฒนาการทางด้านภาษามากพอที่จะสื่อความเข้าใจกับบุคคลอื่น การเล่นส่วนใหญ่ในระยะนี้จึงเป็นไปในรูปการเล่นที่มีกฎเกณฑ์และขั้นตอนเข้ามาเกี่ยวข้องในตัวอย่าง การเล่นเกมพ่อแม่ลูกและหม้อ จะมีการเขียนบทเป็นละคร เป็นเรื่องมี การเริ่มต้น ดำเนินเรื่อง และสรุปลงท้ายเรื่อง ภาษาที่ใช้ การลำดับบทและขั้นตอนของเรื่อง จะสะท้อนให้เห็นถึงการที่เด็กต้องรวบรวมและวางแนวความคิด เพื่อสอดคล้องกันอย่างมีเหตุผล และความเป็นไปได้ และเพื่อให้ สื่อความคิดของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจ

4. การเล่นเกมบทบาทสมมติ

เด็กกับการเล่นเป็นของคู่กัน การเล่นคือชีวิตหรือการทำงานของเด็ก การเล่นช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ช่วยเสริมสร้างมนุษย์และฝึก

วิธีการเข้าสังคม การเล่นช่วยให้เด็กได้แสดงความคิดริเริ่มและส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทางภาษา ภาษามีความสัมพันธ์ต่อการเล่นในหลายลักษณะ เช่น การเล่นเกมเลียนแบบคำพูดผู้ใหญ่ เด็กจะได้ฝึกการพูดและการฟัง เด็กใช้ภาษาเป็นสื่อในการจัดการเล่น เช่น การอธิบายวิธีเล่นการออกคำสั่งและการโต้ตอบ (จันตรี คุปตะวาทีน, 2532)

เด็กมีการเล่นเพื่อพัฒนาภาษาตั้งแต่ในวัยทารก นับตั้งแต่รู้จักเล่น กับการฝึกออกเสียงของตนเองจากขั้นทำเสียงของตนเองจากขั้นทำเสียงในคออ้อแอ้ ไปจนถึงฝึกออกเสียงเล่นกับริมฝีปาก ฝึกการฟัง คูดซิมรับเอาเสียงที่ได้ยินคนพูดสัมพันธ์กับสิ่งของที่มองเห็น ฟังบ่อย ๆ เข้าจะจำได้ และเข้าใจในความหมาย ก็ฝึกออกเสียงคำจนเป็นคำ เป็นประโยค จนกระทั่งในช่วงอายุ 4-6 ปี เด็กเริ่มรู้จักพูดคุยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีการปรึกษาหรือ แบ่งปันของเล่นร่วมกัน สามารถร่วมมือกันในการเล่นเป็นหมู่คณะหรือเป็นกลุ่ม อาจเป็นกลุ่มย่อย 2-3 คน 3-4 คน หรือ 5-6 คน แล้วแต่กรณีเด็กในวัยนี้จะมีการเล่นเลียนแบบและการเล่นบทบาทสมมติ เด็กมีวิธีเล่นโดยใช้ภาษาเป็นสื่อของการแสดงออกไปพร้อม ๆ กับการเล่นเลียนแบบ เล่นสมมติเป็นอะไรก็ตามที่ใจเด็กคิด เช่น เล่นเป็น หมอ พ่อ และแม่ ซึ่งการเล่นในระยะนี้ เป็นระยะที่มีพัฒนาการทางภาษารวดเร็ว และเป็นวัยที่เด็กเริ่มรู้จักกฎเกณฑ์ของสังคม ที่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน ทำอะไร ๆ ด้วยกัน มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันตามบทบาทสมมติ (ฉวีวรรณ จึงเจริญ, 2528)

การเล่นบทบาทสมมติ เป็นการเล่นที่เด็กได้แสดงออก เป็นการเลียนพฤติกรรมหรือคำพูดผู้อื่น มีการใช้ท่าทาง คำพูดแทนสิ่งของ กิริยาหรือสถานการณ์ ในขณะที่เด็กเล่นสมมติ เขาจะเรียนรู้ถึงความสามารถของร่างกาย เรียนรู้การควบคุมอารมณ์ขณะที่แสดงความรู้สึก ความเศร้าหรือความกังวล เด็กเรียนรู้การแยกความฝันออกจากความจริง ขณะที่เด็กแสดงบทบาทของบุคคลในครอบครัวในสังคม เด็กจะเรียนรู้ความจำเป็น ความต้องการและความคิดของผู้อื่น (หรรษา นิลวิเชียร, 2535) ในการเล่นบทบาทสมมติถ้าการใช้ภาษาซึ่งทำให้เด็กรู้จักเลือกใช้คำเลือกประโยคที่เหมาะสมกับสิ่งที่ตนอยากจะทำจะแสดงเป็นการขยายประสบการณ์ทางภาษาของเด็กให้กว้างขวางมากขึ้นอย่างรวดเร็ว (ฉวีวรรณ จึงเจริญ, 2528) ซึ่งสอดคล้องกับหรรษา นิลวิเชียร (2525) ที่กล่าวว่าเด็กจะเรียนรู้ภาษาได้อย่างรวดเร็วในกิจกรรมการเล่นที่สนุกสนานและส่วนใหญ่ เด็กจะให้รูปแบบไวยากรณ์ที่ซับซ้อนครั้งแรกในสถานการณ์การเล่น

ในการเล่นบทบาทสมมติจะมีการจัดสถานที่และเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้กับเด็ก เช่น เสื้อผ้า โต๊ะ เก้าอี้ ของเล่นประเภทเครื่องครัว และเครื่องใช้ในบ้าน สำหรับจัดเป็นฉากให้เด็กเล่นละครเกี่ยวกับชีวิตในครอบครัว ครูอาจช่วยเด็กแต่งตัว จัดฉาก ช่วยกำหนดหน้าที่และบทบาทให้แก่เด็กแต่ละคน อาจเลือกนิทานที่เด็กชอบมากให้เด็กเล่นในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในร้านตัดผม ร้านเสริมสวยร้านอาหาร ร้านขายของ ในที่ทำงาน ร้านหมอ หรือในสวนสัตว์ เป็นต้น เด็กจะได้แสดงบทบาทและใช้คำพูดตามความเข้าใจ และตามจินตนาการของเขาเอง (จันทร์คุปตะวาทีน, 2532)

ในด้านบทบาทของครู สมิแลนสกี (Smilansky, 1968) ได้ให้ข้อเสนอแนะครูในการช่วยเด็กเล่นบทบาทสมมติดังนี้

1) เป็นผู้มีส่วนร่วมในการเล่น จากการสังเกตและฟังอย่างตั้งใจของครูเมื่อเห็นว่าเด็กต้องการความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่ง ครูก็สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยได้ เช่น ช่วยแสดงบทบาทประกอบเรื่อง

2) เป็นผู้ช่วยเหลือ ครูช่วยให้คำแนะนำในการเล่น ช่วยสอนคำศัพท์ใหม่ ๆ หรือตั้งคำถาม เพื่อให้การเล่นดำเนินต่อไป

3) เป็นผู้ช่วยจัดสิ่งแวดล้อม เด็กต้องการวัสดุการเล่นใหม่ ต้องการเครื่องใช้ประกอบการเล่นต้องการผู้ช่วยจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์การเล่น เช่น ครูอาจช่วยยกเครื่องพิมพ์ดีด โทรทัศน์เก่า ๆ ปากกา ดินสอ เป็นต้น มาวางไว้ในมุมบ้าน เป็นต้น

นอกจากนี้การเข้ามามีส่วนร่วมเล่น ไม่ควรจะใช้เวลานาน และควรให้เด็กเป็นผู้ดำเนินการเล่นการเล่นจะต้องเป็นไปตามความต้องการของเด็ก ครูควรมีการชี้แนะและสั่งให้น้อยที่สุด แต่สามารถจะแนะนำหรือช่วยให้เด็กมีความพยายามในการใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับอุปกรณ์ หรือแนะนำการใช้อุปกรณ์พิเศษต่าง ๆ (Shickedanz, 1986)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

วาลี ประจักษ์ (2524) ได้ทำการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดในชั้นอนุบาล เมื่อเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนของรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน พบว่า โรงเรียนในสองหน่วยงานนี้จัดกิจกรรมแตกต่างกันคือ กิจกรรมเสรีที่จัดในห้อง กิจกรรมเสรีที่จัดนอกห้อง และกิจกรรมฝึกความพร้อมตามหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่จัดในโรงเรียนรัฐบาลสูงกว่าเอกชน ในทางตรงกันข้ามโรงเรียนเอกชนจัดกิจกรรมที่เน้นด้านเนื้อหาวิชาสูงกว่าโรงเรียนรัฐบาลโดยเน้นการอ่านเขียนและท่องจำเป็นหลัก

มีนา สุวรรณโนภาส (2527) ได้ศึกษาการนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัว ในระดับปฐมวัย พบว่า การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวสอดคล้องกับความสนใจ และความสามารถของเด็ก ทำให้เด็กไม่เบื่อหน่าย เป็นอิสระ ไม่ต้องใช้บังคับประมาทมาก ติดตามผลเด็กได้ใกล้ชิด เด็กได้เรียนตามความถนัด และได้ร่วมวางแผนกับครู

สุนีย์ ทองศิริประภา (2535) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความพร้อมในการอ่านภาษาไทยของนักเรียนอนุบาล ซึ่งได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่านต่างกัน พบว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่านมาก จะมีความพร้อมในการอ่านภาษาไทยมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่านน้อย ซึ่งในการจัดประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่าน คือ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่านรวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็ก ทำให้เด็กเกิดความสนใจในการอ่าน เช่น การเล่านิทาน เล่าเรื่องจากภาพ เล่นเกม แสดงหุ่น จัดมุมหนังสือ การหัดสะกดคำจากป้ายชื่อห้างร้าน ป้ายโฆษณา การไปทัศนศึกษา และการเล่นบทบาทสมมติ

สุภารัตน์ คล่องการเขียน (2535) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมคิดสรร ในการสอนภาษาไทยที่มีต่อพฤติกรรมการสนใจเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมคิดสรรมีพฤติกรรม การสนใจเรียนสูงกว่า นักเรียนที่เรียนโดย

ใช้กิจกรรมปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมคัดสรร ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างบรรยากาศ ได้แก่ การจัดป้ายนิเทศและการเลือกที่นั่ง กิจกรรมการมีส่วนร่วม ได้แก่ การร้องเพลง การทำงานกลุ่ม กิจกรรมการเสริมแรง ได้แก่ การชมเชยนักเรียน และการได้รับรางวัล กิจกรรม ประจักษ์ผลแห่งงาน หมายถึง กิจกรรมที่จัดโอกาสให้นักเรียน แสวงหาความรู้ ค้นพบ และประเมินผลได้ด้วยตนเอง ได้แก่ การจดบันทึกคะแนนการทดสอบก่อน-หลังเรียน และการจดบันทึกความก้าวหน้า

2. งานวิจัยต่างประเทศ

นูแมน และรอสคอส (Neuman and Roskos, 1990) มีการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมของศูนย์เล่นอิสระให้เป็นการเล่นสมมติ 4 เรื่อง คือ ที่ทำการไปรษณีย์ ห้องสมุด สำนักงาน และห้องครัว โดยเพิ่มวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา การอ่าน เขียน เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ ป้ายข้อความ ภาษาเขียนต่าง ๆ กระดาษ ดินสอ ปากกา เป็นต้น เข้าไปในการเล่น และสังเกตพฤติกรรม พบว่า มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการอ่าน เขียน อย่างมีจุดมุ่งหมาย และซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น กิจกรรม การอ่าน เขียนในระหว่างเล่น ช่วยให้เด็กมีการติดต่อ และมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น

มอร์โรว์ (Morrow, 1990) ได้ศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในห้องเรียน เพื่อส่งเสริมในการอ่านและเขียนในขณะที่เด็กเล่น โดยได้ทดลองกับเด็กปฐมวัย ช่วงอายุ 4-6 ขวบ จำนวน 170 คน แบ่งเป็นชาย 86 คน และหญิง 84 คน จัดเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 จัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ คือ กระดาษ ดินสอ และหนังสือต่าง ๆ มีครูคอยให้คำแนะนำและส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

กลุ่ม 2 จัดสภาพแวดล้อมเป็นการเล่นสมมติในเรื่องคลินิกสัตว์แพทย์ มีการจัดฉากจัดสถานที่ โดยให้วัสดุอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเรื่องที่เล่น และนำวัสดุอุปกรณ์ในการอ่านเขียนต่าง ๆ มาประกอบการเล่น โดยมีครูแนะนำการใช้วัสดุอุปกรณ์ และการเล่น

กลุ่ม 3 จัดสภาพแวดล้อมเหมือนกลุ่มที่ 2 แต่ไม่มีครูแนะนำ

กลุ่ม 4 เป็นกลุ่มควบคุม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม

จากการสังเกตพฤติกรรมเด็กพบว่า ในกลุ่มที่ 1 และ 2 จะมีจำนวนเฉลี่ยของเด็กที่เข้ากิจกรรม และมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการอ่านและเขียน ในระหว่างการเล่น เช่น การอ่านอักษร การเล่าเรื่อง การอ่านออกเสียง การอ่านให้เพื่อนฟัง การวาดภาพ การเขียนขีดเขียน การเขียนตามรอย การคัดลอกคำๆ มากกว่า กลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 4 และพบว่า พฤติกรรมในการอ่านและเขียนของเด็กจะเกิดขึ้นอย่างเต็มใจสมัครใจ และมีมากขึ้น ในช่วงการเล่นอิสระโดยครูมีบทบาทในการจัดเตรียมและแนะนำ วิธีใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยในการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาให้กับเด็ก